

СОЦІОНОМАСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕЙМЕНУВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто соціономастичні аспекти перейменування українських географічних об'єктів у контексті процесів декомунізації, а ширше – деколонізації, дерусифікації тощо. Указано на широкий спектр проблем у цій сфері, пов'язаних із соціолінгвістикою, лінгвокультурологією, еколінгвістикою, психологією, психолінгвістикою та ін. Звернено увагу на несприйняття таких явищ і нових топонімів не тільки частиною суспільства, а й деякими органами державної влади, місцевого самоврядування, засобами масової інформації, громадськими організаціями, юридичними особами та ін., намагання зберегти ідеологічні маркери минулої радянської чи імперської епох.

Ключові слова: топонім, ойконім, геонім, топооб'єкт, соціономастика, перейменувальні процеси, декомунізація.

Светлана Ковтюх. СОЦИОНОМАСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕИМЕНОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены социономастические аспекты переименования украинских географических объектов в контексте процессов декоммунизации, а шире – деколонизации, деруссификации и т. под. Указано на широкий спектр проблем в этой сфере, связанных с социолингвистикой, лингвокультурологией, эколингвистикой, психологией, психолингвистикой и др. Обращено внимание на неприятие таких явлений и новых топонимов не только частью общества, но и некоторыми органами государственной власти, местного самоуправления, средствами массовой информации, общественными организациями, юридическими лицами и др., попытки сохранить идеологические маркеры прошлой советской или имперской эпох.

Ключевые слова: топоним, ойконим, геоним, топообъект, социономастика, переименовательные процессы, декоммунизация.

Svitlana Kovtjukh. SOCIONOMASTIC ASPECTS OF RENAMING PROCESSES IN UKRAINE

The article deals with socio-economic aspects of renaming Ukrainian geographical objects in the context of decommunization processes, and more broadly – decolonization, de-Russification, etc. The author points at a wide range of problems in this field related to sociolinguistics, linguoculturology, ecolinguistics, psychology, psycholinguistics and others. Attention is drawn to the rejection of these phenomena and new toponyms not only by part of the society, but also by some state authorities, local self-government, mass media, public organizations, legal entities, etc., and to the attempts to preserve ideological markers of the past Soviet or imperial epochs.

Keywords: toponym, oikonym, geonym, topoobject, socionomastics, renaming processes, decommunization.

У вітчизняному мовознавстві соціономастика як новий напрямок науки репрезентована працями таких учених, як Б. М. Ажнюк, Д. Г. Бучко, Г. Є. Бучко, С. М. Пахомова (Медвідь), Л. О. Белей, Л. В. Ящук, В. В. Лучик, Г. П. Мацюк, Л. В. Нуждак, О. І. Михальчук, Л. Л. Белей, Л. Є. Луньо (Дуда), А. П. Чучвара, Г. В. Зимовець, О. В. Шульган та ін., які досліджували різноманітні проблеми на межі соціолінгвістики та ономастики.

Уперше в українській лінгвістиці значення, завдання, здобутки, перспективи вітчизняної соціономастики на тлі європейських досягнень окреслила О. І. Михальчук [5, с. 498–505]. Соціономастика – це нова галузь мовознавства, «що вивчає власні назви у зв'язку з мовною ситуацією та суспільним середовищем» [5, с. 505]. Сформувавшись на початку ХХІ століття на стику соціолінгвістики та ономастики, указана дисципліна покликана вивчати «широкий спектр проблем», пов'язаних «із соціальними функціями назви, її суспільним значенням, механізмами впливу соціальних та комунікативних чинників на розвиток і динаміку онімної системи»,

розкривати «соціальну сутність назви, етномовну ідентичність», визначати й характеризувати функції пропріальної назви «в житті суспільства, соціальної групи та індивіда як юридичної особи» [5, с. 505].

Особливої актуальності ці проблеми набули у зв'язку з перейменуванням українських географічних об'єктів у контексті процесів декомунізації, регламентованих так званими «законами Чистого четверга»: «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», що набули чинності 21 травня 2015 року.

Мета публікації – з'ясувати соціономастичні проблеми перейменування українських географічних об'єктів у контексті процесів декомунізації, а ширше – деколонізації, дерусифікації тощо. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання низки завдань: 1) порівняти першу та другу хвилю перейменувань в Україні; 2) визначити соціономастичні чинники зміни власних назв вітчизняних топооб'єктів; 3) указати на спектр проблем у цій сфері, пов'язаних із соціолінгвістикою, лінгвокультурологією, етнолінгвістикою, психологією, психолінгвістикою, еколінгвістикою, віктимологією тощо; 4) установити причини несприйняття таких явищ і нових топонімів частиною суспільства, деякими органами державної влади, місцевого самоврядування та ін.

У незалежній Україні засвідчено дві хвилі перейменувань: перша – 1991–2000 рр., до 2013 р. спостережено спорадичні випадки заміни онімів, друга – 2014–2016 рр., пов'язана з декомунізацією, почасти триває донині. За даними Верховної Ради, до 2012 р. було перейменовано 463 населені пункти, найбільше в 1995 р. – 139, найменше в 1996 р. – 1. У більшій частині західних областей декомунізація відбулася ще за першої хвилі, зокрема у Львівській області замінено 184 ойконіми, у Закарпатській – 125, у решті областей – менше 100, у Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській та в Криму – по 1.

У «Звіті Українського інституту національної пам'яті з реалізації державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті у 2016 році» підсумовано результати декомунізації у сфері назовництва: усього «перейменовано 987 населених пунктів та 25 районів. Зокрема, 32 міста, 58 смт, 897 селищ і сіл». У «результаті перейменування населених пунктів відновлено понад 300 історичних назв, з них близько 70 належать до культурної спадщини корінних народів та національних громад України – кримських татар, болгар, греків, євреїв тощо. ...позбулися тоталітарних назв 51 493 об'єкти топоніміки в містах, селищах і селах. Це – вулиці, площі, сквери тощо» [2]. Постанова щодо 70 населених пунктів і 5 районів на тимчасово окупованій території ще не набула чинності. У 2015–2016 рр. у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій та Чернівецькій областях разом узятих було перейменовано близько 730 вулиць. Для порівняння: тільки на Дніпропетровщині змінилося понад 1400 назв. Жодну вулицю у зв'язку з декомунізацією не перейменовували у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях [8].

Власне ономастичними (мовними) чинниками зміни власних назв вітчизняних топооб'єктів є мотиваційно-номінативний, семантичний, структурно-словотвірний, акцентуаційний, граматичний, етимологічний тощо. Соціолінгвістика допомагає визначити й схарактеризувати екстралінгвальні аспекти перейменовувальних явищ: геополітичні, суспільно-політичні, економічні, юридичні, наукові, науково-технічні, соціально-психологічні, наявність / відсутність цензури, певних табу, естетичні, етичні, яким чином впливає на це політика влади, які пропріативи є політично заангажованими відповідно до часу виникнення, значення й символізму твірних основ, які цінності акумулюють чи пропагують, як мода на ті або ті власні назви, словотвірні моделі й типи впливає на вибір суспільства та ін.

Крім того, лінгвокультурологія допомагає враховувати й використовувати в процесі назовництва культурні та культурно-побутові особливості, концептосферу й культурні дискурси соціуму, етнолінгвістика – національні критерії: акціональні (обряди), вербальні

(лексику, фразеологію, зокрема пареміологію, усну народну творчість), ментальні (звичаї, вірування), національномовну картину світу, урахувуючи міжетнічні зв'язки, конфлікти, комунікативну поведінку й т. ін. Важливими в перейменовувальних процесах є сучасні здобутки психолінгвістики – наукової дисципліни, що досліджує національно-культурну специфіку мовленнєвої і немовленнєвої поведінки, соціально-символічну регуляцію дій співрозмовника, феномен мовної особистості, її комунікативне поведіння тощо. З погляду психології важливо враховувати національну (українську та ін.) ментальність, проводити соціодіагностику й соціотерапію з метою прогнозування, виявлення та подолання тих чи тих деструктивних процесів, явищ у соціумі, серед яких й ентропійні – нестабільність, невизначеність, непередбачуваність, деградація.

Перейменовувальні процеси в Україні спонукають зважати на три аспекти еколінгвістики, виокремлені дослідницею А. О. Бернацькою: 1) інтралінгвальний, що полягає в послабленні негативних тенденцій у використанні мови, недопущення її регресу, збіднення виражальних засобів, має безпосередній зв'язок з культурою мови, стилістикою, риторикою, у його рамках здійснюються дослідження порушень правильності, ясності, логічності, виразності та інших комунікативних властивостей мови; 2) інтерлінгвальний, який сприяє розумінню того, що кожна національна мова – різновид, форма реалізації єдиної універсальної людської мови, при цьому всі мови світу утворюють певну надсистему, яка охоплює різноманітність потенцій та універсальні принципи організації будь-якої самостійної мови, крім цього, ураховано багатомовність як середовище існування окремої етнічної мови; 3) транслінгвальний, пов'язаний з використанням засобів, реалій, одиниць, зокрема пропріальних, однієї мови, культури в контексті другої мови, що належить до іншої культури, у художній літературі, фольклорі, публіцистиці, це також і правила цитування, практика перекладу тощо. Різні форми об'єднання, мирне співіснування загалом у сучасному світі має ґрунтуватися на діалозі культур та міжкультурній комунікації [1]. Еко- та соціолінгвістичні аспекти ойконімії України ХХ ст. проаналізовано в дисертаційній праці О. В. Шульган, де, серед іншого, зазначено, що в радянський період структура власних назв населених пунктів «від 1% до 10% (залежно від регіону) суперечить чинним нормам української літературної мови та критеріям номінації, що дає підстави констатувати дисбаланс між мовою (або, точніше, її ойконімною системою) та середовищем, у якому вона функціонує» [7, с. 15].

Ситуація значно поліпшена після 1991 р., а особливо після перейменувань 2014–2016 рр., зумовлених закріпленою юридично декомунізацією, проте дотепер на мапі України засвідчено такі ойконіми, як назви сіл *Серебряне* (Світловодського р-ну Кіровоградської області), *Апрелівка* (Бобринецького р-ну Кіровоградської області), частину зросійщених назв населені пункти отримали в результаті перейменування 2016 р.: назву села *Володимиро-Іллінка* Бобринецького р-ну Кіровоградської області замінили на *Апрелівське*, ойконім *Жовтневе* Ширяївського району Одеської області – на *Докторове*, назву селища міського типу *Красні Окни* Красноокнянського району Одеської області – на *Окни* та ін. Село *Октябрицина* (яка дика фантазія була у творців цього лексичного покруча!) Ямпільського району Сумської області, перейменоване на *Ольгине*, з погляду чинних літературних норм варто було назвати *Ольжине*. Не всі філологи однозначно сприйняли появу ойконімів на кшталт *Баркасово* замість *Баркасове*, *Березово* замість *Березове*, *Буківцьово* замість *Буківцеве*, *Волошиново* замість *Волошинове*, *Грушово* замість *Грушеве* переважно у Львівській та Закарпатській областях у кінці 80-х – першій половині 90-х рр., останнє рішення Верховної Ради від 23.05.2017 про перейменування *Мукачеве* на *Мукачево*, на думку частини мовознавців, наприклад О. Д. Пономарева, узаконює діалектний варіант [4]. Можливо, проблему розв'яжуть члени Орфографічної комісії в новій редакції «Українського правопису», де детально розтлумачать правила написання, відмінювання та наголошування ойконімів. Незавуальованими росізмами є нові назви населених пунктів Харківської області *Соніно* (Великобурлуцький р-н) та *Осиново* (Куп'янський р-н).

У місті Кропивницькому донині функціують геоніми: найменування вулиць *Ручайна* (є провулок *Струмковий*), *Овражна*, *Виставочна*, *Родникова* (є вулиця *Джерельна*), тупиків

Овразжний, Родниковий, Рибачий (є тупик *Рибальський*), провулків *Виставочний, Родниковий, Рибачий*. Указані топоніми є ненормативними, власне росізмами. У процесі їх заміни чи приведення до літературної норми необхідно пильнувати, щоб не виникло небажаної омонімії або тавтології. І такі випадки з'явилися в урбанонімії м. Кропивницького: унаслідок перейменування провулків *Колгоспний 1-й* та *Лінія 4-а* утворилися два топооб'єкти з однаковою назвою *Ромашковий*. Крім росізмів, до топосистеми потрапляють суржикові утворення, наприклад, вулицю *Леніна* за правління регіоналів у нашому місті перейменували на *Дворцову*, так і залишилася ця назва символом партії, що канула в Лету, хоч викладачі факультету філології та журналістики, притомні громадяни пропонували назву *Театральна* з нагоди ювілею театру корифеїв. Проте міська рада, яка й досі іменується Кіровоградською, а не Кропивницькою, тим самим порушуючи закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», і досі ігнорує думку громадських активістів. Восени знову писатиму заяву на ім'я міського голови із цього питання. Тим часом паралельні вулиці *Дворцова* та *Чміленка* (названа на честь героя Небесної Сотні) символізують дві парадигми, два світи, які ніколи не перетнуться. Бо хто б там що не казав, але на сьогодні *Дворцова* – це символ Партії регіонів. У силах українців, у силах усіх притомних громадян домогтися того, щоб вулиці мали українські назви, пропагували національні й суспільні цінності, усупереч п'ятій колонії, що продовжує поширювати вірус радянщини та імперщини.

У часи російсько-української війни варто ширше, як це і роблять на місцях, трактувати перейменувальні процеси, позбавляючись пропріальних маркерів, знаків, символів не тільки комуністично-радянської епохи, а й російсько-імперської. На нашу думку, «необхідно створювати національний історико-культурний ландшафт, символічну гуманітарну ауру України» [3, с. 71]. При цьому не варто зловживати іменем Т. Г. Шевченка, лексемами «Небесна Сотня», «герої Майдану», «соборний», «незалежність» та ін., щоб не девальвувати їхнє значення, перетворивши на штампи. Треба укласти «словник пропріальної та апелювальної лексики (назв українських реалій, визначних подій, видатних осіб), які» слід «використовувати в перейменувальних процесах, зокрема при називанні вулиць. Кожен населений пункт, кожна адміністративно-територіальна одиниця повинні мати власний додаток до такої лексикографічної праці» [3, с. 71], у якому вказані власні та загальні лексеми на позначення актуальних для цієї місцевості понять, особистостей, подій тощо.

У Кропивницькому станом на 1 липня 2017 р. засвідчено 1039 урбанонімів: 556 вулиць, 417 провулків, 43 тупики, 10 проїздів, 5 площ, 5 проспектів, 1 бульвар, 1 набережна, 1 шосе. З них упродовж 2014–2016 рр. змінено назви 143 внутрішньоміських об'єктів: 135 вулиць, площ, провулків, проїздів, тупиків та ін., 4 парків, 4 скверів. В Україні спостережена унікальна у світі ситуація: масові найменування топооб'єктів на честь новітніх історичних постатей, проте тут теж варто поспішати повільно. У Кропивницькому іменами та прізвищами 30 загиблих героїв АТО названо 30 вулиць і провулків (*Юрія Бутусова, Ігіта Гаспаряна, Максима Бендерова, Юрія Власенка, Євгена Тельнова, Тараса Карпи, Павла Сніцара* та ін.), а також 2 сквери (*імені Анатолія Бузуляка, Олександра Кондакова*). У двох випадках і вулиці, і провулку присвоєно ім'я того самого військовика – *Сергія Котового, Олексія Волохова*.

Засвідчено омонімію геонімів: площу *Незалежності* з появою на ній Соборного храму благовіщення пресвятої Богородиці УПЦ МП наречено *Соборною* на честь культової споруди, це своєрідний подарунок Московському патріархату. За моєю заявою вулицю *50 років Жовтня* перейменовано на *Соборну* як символ об'єднання УНР та ЗНР з метою створення єдиної (соборної) української держави.

Відбувається подекуди сплутування назв: у різних (навіть тих самих) джерелах фігурують різні назви вулиць: *Пашутіна* й *Пашутінська, Родини Шульгиних* і *Шульгиних* (чинними є другі варіанти). Одним з лукавих підходів є добір схожих до попередніх за звучанням назв: у Кропивницькому вулиця *Михайла Єгорова* перейменована на *Олексія Єгорова*, у Чернівцях провулок *Семена Галицького* змінив назву на *Данила Галицького*, в Олександрії вулиця *70 років Жовтня* названа *70 років Перемоги*, і класичний приклад: у закарпатському селі *Калини* вулиця

Леніна отримала найменування *Джона Леннона*. Село *Володимиро-Ульяновка* Олександрійського р-ну спочатку перейменовували на *Стецівку*, а потім на *Новоулянівку*.

У законсервованому стані юридична колізія щодо назв Дніпропетровської та Кіровоградської областей. Щоб їх перейменувати треба змінити частину другу статті 133 Конституції України, за це мають проголосувати 300 депутатів.

Незважаючи на успіхи декомунізації, засвідчено недоліки в цій царині: наприклад, зберігає назву *Олійники* село в Сахновщинському р-ні Харківської області, назване на честь комуніста-більшовика П. А. Олійника, який загинув від рук петлюрівців. Показовою є й ситуація в Кропивницькому щодо перейменування вулиці *Котовського* на *Симона Петлюри*. Жителі, пропустивши через інертність, байдужість, хтось через неінформованість законні терміни відмови від назви, почали боротьбу з нею після офіційного затвердження: пропонували інші варіанти, подавали заяву до суду, писали листи на ім'я міського голови, на черговому засіданні міської топонімічної комісії клопотали про зміну назви на *Озерну*, а вже є вулиця *Озерна Балка*. Потім з'ясувалося, що ці люди незадоволені станом життя в країні, деякі ностальгують за СРСР, а назва для них негативно конотована через те, що в радянські часи значення особи *Петлюри* всіляко притлумлювала, зневажала офіційна історіографія і такий стереотип панує донині у свідомості громадян.

Можлива й завуальована пропаганда «руського міра» під гаслом повернення всіх царських назв, спекуляція історичним принципом. Районний центр *Олександрія* поійменовано на честь великого князя Олександра, така інформація не подана навіть у Вікіпедії, більшість жителів сприймає цей ойконім як позбавлений внутрішньої семантики знак, який виокремлює географічний об'єкт серед подібних. Мало того, що ніхто не збирається змінювати цю назву (формально вона не підпадає під дію закону про декомунізацію), так ще й від назви міста *Олександрія* утворюють пропріатив *Олександрійське* для перейменування селища міського типу *Димитрове*. На карту Кропивницького місцеві апологети цінностей Російської імперії повернули назви вулиць *Михайлівську* (на честь Михайла Романова – російського царя) та *Архангельську*, утворену від найменування Архангельського драгунського полку – відновлюють таким чином «історичну справедливість». Окремі органи державної влади, місцевого самоврядування, бізнесові структури, що мають зв'язки з Російською Федерацією, засоби масової інформації, громадські організації, юридичні та приватні особи чинять відвертий саботаж та спротив декомунізації. Про це свідчать позови до суду, антипропаганда декомунізаційних і перейменовувальних процесів, напрацьовані кремлівські методики інформаційної війни, використання почуттів вірян УПЦ МП, пропагандистські соціотехнології тощо. Органи правопорядку, незважаючи на наявність відповідних законів, уникають порушення кримінальних справ проти громадян, які свідомо чи несвідомо пропагують тоталітаризм. 14 судових проваджень, у яких вимагають скасувати рішення Верховної Ради про перейменування Кіровограда на Кропивницький, об'єднали в одне. Проте незворотні процеси об'єктивно перемагають: 12.11.2016 суд прийняв рішення про законність назви *Горішні Плавні* (колишній *Комсомольськ*). Були спроби розшифрування вказаного ойконіма, потрактування його як абревіатури, інакший зміст намагалися вкласти і в онім *Дніпропетровськ*. Утім перейменування не означає перетлумачення.

Про інфантильність частини суспільства свідчать так звані «гербарії» або «компотні» геоніми. Таких, до речі, не так багато в Кропивницькому: вулиці *Лавандова*, *Затишна*, *Барвіста*, *Абрикосова*, провулки *Фіалковий*, *Ромашковий*, *Веселковий*, *Жасминовий*, тупик *Бузковий*. Переважно такі назви отримали не поійменовані раніше лінійні урбаноніми в колишніх дачних кооперативах (це цілком виправдано), оскільки люди переїхали туди на постійно й виникла потреба у фіксованій адресі місця проживання.

Опір перейменовувальним процесам у координатах декомунізації частина суспільства чинить і через «захисний психологічний механізм ідентифікації з агресором», так званий «стокгольмський синдром». Після репресій, голодомору, російських агресій проти України у ХХ ст., та й зараз, у частини людей утворився смисловий вузол: українська мова, культура, українські герої = смерть. За цим стоїть «успадкований від предків страх, який примушує

жертву зректися своєї» національної ідентичності «та розчинитися в цінностях агресора... заради виживання. Наслідки історичної травми можуть передаватися нащадкам і, як правило, тривають» 3–4 покоління [6, с. 85–86]. У таких випадках у нагоді стануть здобутки віктимології не тільки як науки про жертви кримінальних злочинів, а й ширше – жертви будь-яких стихійних лих, воєн, голодоморів, репресій, суспільних потрясінь тощо.

Отже, порівнюючи дві хвилі перейменувань (1999–2000 та 2014–2016) варто констатувати, що Україна переважно позбулася комуністичних маркерів у топоніміці, причому її західні області зробили це здебільшого в кінці ХХ ст. Варто рекомендувати профільним комітетам ВР України виробити нові, доопрацювати й оптимізувати чинні закони держави щодо національної безпеки в царині мовної політики, зокрема законодавчого врегулювання процесу присвоєння власних назв топооб'єктам, особам та ін., у сфері ЗМІ, культури, освіти, кіновиробництва, інтернет-простору тощо. Виробити стратегію перейменовувальних процесів, урахувавши напрацювання й досягнення соціономастики та низки суміжних наук. Необхідно задіяти чинники деколонізації, україноцентричності, національно-історичної самобутності тощо, позбутися російсько-імперських топонімів, не допускати спекуляції історичним принципом з метою їх відновлення. У системі координат декомунізації, деколонізації, дерусифікації не допускати завуальованого перетлумачення радянських, комуністичних власних назв і символів. Передбачити кримінальну відповідальність за використання будь-якої форми пропаганди тоталітарних режимів, російсько-імперських цінностей, зокрема й під релігійним прикриттям. З погляду екології української мови здійснити лінгвістичну експертизу власних назв щодо відповідності чинним літературним нормам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернацкая А. А. О трех аспектах экологии языка [Электронный ресурс] / А. А. Бернацкая. – Режим доступа: <http://www.russian.slavica.org/article433.html>
2. Звіт Українського інституту національної пам'яті з реалізації державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://memory.gov.ua/sites/default/files/zvit.pdf>
3. Ковтюх С. Л. Українська топонімія: віхи історичної пам'яті, патріотично-культурні маркери сьогодення, символи майбутнього / С. Л. Ковтюх // Перейменовувальні процеси в топоніміці як ціннісний вибір українського суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв: ФОП Жаган М. Ф., 2015. – С. 67–71.
4. Кор Г. Не те тепер Мукачеве: Закарпатці радіють, що місто перейменували [Електронний ресурс] / Г. Кор. – Режим доступу: <https://zak.depo.ua/ukr/zak/ne-te-teper-mukacheve-zakarpatsi-radiyut-scho-misto-pereymenuvali-20170524576650>
5. Михальчук О. І. Соціономастика як напрямок сучасної лінгвістики: українські здобутки і перспективи / О. І. Михальчук // Записки з ономастики: збірник наукових праць. – Одеса: Астропринт, 2015. – Вип. 18. – С. 498–509.
6. Рева І. О. Психологічні причини несприйняття декомунізації частиною українського суспільства / І. О. Рева // Перейменовувальні процеси в топоніміці як ціннісний вибір українського суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв: ФОП Жаган, 2015. – С. 84–86.
7. Шульган О. В. Ойконімія України ХХ століття (еко- та соціолінгвістичні аспекти): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. В. Шульган. – Запоріжжя, 2017. – 20 с.
8. Як впроваджувався Закон про декомунізацію: карти на Західній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.0342.ua/news/1558381>

Стаття надійшла до редакції 24.07.2017 р.